

1 תלמוד בבלי מסכת יומא דף כח/ב

אמר רב ספרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי אמר רב יוסף און מאברהם ניקום וניגמר אמר רבא תנא גמר מאברהם ואון לא גמרינן מיניה דתניא וביום השמיני ימול בשר ערלתו מלמד שכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין למצות שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבש וגו' אלא אמר רבא רב יוסף הא קא קשיא ליה דתנן חל ערבי פסחים להיות בערב שבת נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה ונשחטיה מכי משחרי כותלי מאי קושיא ודילמא כותלי דבית המקדש בשש ומחצה משחרי משום דלא מכווני טובא אי נמי שאני אברהם דאיצטגנינות גדולה היתה בלבו אי נמי משום דזקן ויושב בישיבה הוה דאמר רבי חמא ברבי חנינא מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה עמהם שנאמר לך ואספת את זקני ישראל היו במדבר ישיבה עמהם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ואברהם זקן בא בימים

2 שפת אמת על יומא דף כח/ב

בגמ' צלותי דאברהם מכי משחרי כותלי, נראה הפי' דנכון לקיים המצוה מיד כשנראה שינוי סדר הזמנים שהקב"ה משנה העתים ואז יש לשבח לפניו יתברך, [כמבואר במדרש בפ' ויצא ס"ח ע"ש] ולכן משני דכותלי ביהמ"ק לא מכווני ולכך שם זמן המצוה בשש ומחצה כשניכר שינוי הזמנים, ומכאן משמע דמצוה להתפלל מנחה אחר חצות, וכ"ה שיטת הרא"ש וטור (סי' רל"ג) [וכ"מ מדברי רש"י בתענית (כ"ו ע"ב) ד"ה כיון דסמוך לשקיעת החמה ע"ש] אבל הרמב"ם חולק ע"ז כמ"ש שם בב"י וצ"ע:

3 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כט/ב

רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה ואמר רבי זירא מאי קראה ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שעתא:

4 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט/ב

קריאת שמע כותיקין דאמר רבי יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה תניא נמי הכי ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום אמר רבי זירא מאי קראה ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים

5 רש"י שבת קיח/ב

דמדומי חמה – כשהיא אדומה, שחית אחרת הנלכה מיד היא אדומה, וערבית סמוך לשקיעתה:
עם שמש – עם זריחתה:
ולפני ירח – קודם אור הירח, צעוד השמש לא שקעה:

6 רש"י על ברכות דף ט/ב

מאי קראה – למנוחה להתפלל עם הנץ החמה:
דכתיב ייראוך עם שמש וגו' – מתי מתיראין מן כשמואלך מקבלים עליהם, דהיינו מלכות שמים שמקבלין עליהם בקריאת שמע:
עם שמש – כלומר כשהשמש יולא, היינו עם הנץ החמה:
ולפני ירח – אף תפלת המנחה מנחה עם דמדומי חמה:

7 מהרש"א על ברכות דף ט/ב

וכן יש לפרש ולפני ירח שייראוך בק"ש של ערבית לפני ירח דהיינו בתחלת הלילה שהלבנה זורחת ומתחיל בברכת ק"ש גולל אור מפני חושך כו' להוציא מלבן של עובדי לבנה ורש"י פי' לפני ירח תפלת המנחה כו' [ע"ל כ"ט ב' וע' רש"י שם] ולא מצינו בשום דוכתא שמצותה עם דמדומי חמה ודו"ק:

8 בית יוסף על או"ח סימן רלב

{א} וכשיגיע זמן תפלת המנחה יתפלל ומאוד צריך לזוהר בה דאמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה וכו'. בפרק קמא דברכות (ו ע"ב). גרסינן בפרק תפלת השחר (כט ע"ב) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה ואמר רבי זירא מאי קראה (תהלים עב ה) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה מאי טעמא דילמא מטרפא ליה שעתא. ופירש רש"י עם דמדומי חמה. תפלת יוצר עם הנץ החמה ותפלת המנחה עם שקיעת החמה: לייטי עלה במערבא. על מי שמשחה תפלת המנחה עם דמדומי חמה שמא תטרף לו השעה על ידי אונס ועבר הזמן. והגהות מיימון כתבו בפ"ג (תפלה אות ג) ועתה נהגו העולם כרבנן להתפלל עד הערב וכרבי יוסי דאמר בירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) דלא הוקשה תפלת מנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת שנאמר (תהלים קמא ב) תכון תפלתי קטרת לפניך ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה ואע"ג דלייטי עלה במערבא הני מילי מאן דמאחר טפי אבל קודם ביאת שמש מעט שפיר דמי כדאמרינן בירושלמי רבי יוסי הוה מצלי עם דמדומי חמה שנאמר (תהלים לב ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא לעת מיצויו של יום ואע"ג דתפלת המנחה זמנה משש שעות ומחצה עד הערב מכל מקום מאן דמצלי מפלג מנחה קטנה (ולמטה) [ולמעלה] עדיף טפי ובלבד שלא ידחוק את השעה עכ"ל (א):

9 כף החיים על או"ח סימן רלב

[ז] מצוה להתפלל עם דמדומי חמה שנאמר ייראוך עם שמש ולפני ירח וכו'. ברכות כ"ט ע"ב. והגם דאמרו שם בגמרא לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה דלמא מיטרפא ליה שעתא, כתב בית יוסף בשם הגהות מיימוניות הני מילי מאן דמאחר טפי אבל קודם ביאת השמש מעט שפיר דמי והביא ראייה מירושלמי יעו"ש. וכן כתב בשער הכוונות שם שהאר"י ז"ל היה נוהר מאד שלא לאומרה אלא סמוך לשקיעת החמה כנוכר בגמרא על פסוק ייראוך עם שמש עכ"ד:

10 אמרי נועם על ברכות דף ט/ב

ייראוך עם שמש. הוא תפלה שיהי ממש עם הנץ החמה וכן גבי מנחה צריך לגומרה תיכף בתחלת השקיעה ולא לייטי עליה במערבא (כמש"ל ד' כ"ט) אלא דלמא מטרפא ליה שעתא אבל באמת עיקר המצוה הוא עם דמדומי חמה:

11 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו/ב

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני ענני שתדד אש מן השמים וענני שלא יאמר מעשה כשפים הם

12 טור או"ח סימן רלב

וכשיגיע זמן תפלת המנחה יתפלל ומאוד צריך לזוהר בה דא"ר חלבו אמר רב הונא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו והטעם מפני שתפלת

השחר זמנה ידוע בבקר בקומו ממטותו יתפלל מיד קודם שיהא טרוד בעסקיו וכן של ערב בלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו אבל של מנחה שהיא באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו צריך לשום אותה אל לבו ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה ואם עשה כן שכרו הרבה מאד וע"כ מנעו חכמים לכל אדם לעשות מלאכות הקבועות סמוך לזמן המנחה

13 עיון יעקב

14 בעל הטורים על בראשית פרק כד פסוק טב

לשוח בשדה. היינו שיצחק תקן תפלת המנחה ואז נודמנה לו רבקה. והיינו דכתיב (תהלים לב, ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, דהיינו אשה, דכתיב (משלי יח, כב) מצא אשה מצא טוב. לפנות ערב. ב' במסורת. לשוח בשדה לפנות ערב. ואידך והיה לפנות ערב ירחץ במים (דברים כג, יב) רמז למה שאמרו חז"ל טובלים מן המנחה ולמעלה, דמה הכא מנחה שיצחק תקן תפלת מנחה אף התם נמי מנחה:

15 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט/ב

ענני ה' ענני אמר רבי אבהו למה אמר אליהו ענני שתי פעמים מלמד שאמר אליהו לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם ענני שתד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם שנאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית:

16 אמרי נועם על ברכות דף ו/ב

לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה וכו'. וקשה דלמא אם היה מתפלל בזמן אחר ג"כ היה נענה ומה שהמתין כל היום היה לפרסם קלונם של נביאי הבעל. ואמר רבינו דה"פ כי ידוע שבעת המנחה הוא זמן שליטת הכשפים כדאיתא בזוהר. ולמה התפלל בזה העת ומחמת זה הוצרך להתפלל שלא יאמרו מעשה כשפים הם ע"כ משום חשיבותא דתפילת המנחה. וזהו שסיים בגמרא ענני ה' וכו':

17 תוספות על פסחים דף קז/א

סמוך למנחה. תימה אמאי קרי ליה מנחה דאי משום דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בשחר קריבה מנחת חביתין ומנחת תמיד וי"ל בשחר יש שם אחר תפלת שחרית ועוד דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ו:): הוי זהיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה ושמה בשעת הקרבת מנחה נענה ולכך קרי ליה תפלת מנחה שאז היה שעת רצון:

18 ספר אבודרהם - תפלת מנחה

ונקראת זאת התפלה מנחה מפני שבשעה עשירית מן היום שנברא בו אדם הראשון חטא וזהו שכתוב (ברא' ג, ח) לרוח היום ומתרגמי' למנח יומא.

19 ספר סדר היום - סדר תפילת המנחה

וצריך האדם לזיחר בתפלת המנחה הרבה מאד כמו שאמרו ז"ל שמצינו שלא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה והוא בכוונה המתין לאותה שעה, כמו שמפורש בפסוק (מלכים א' י"ח, כ"ז) ויהתל בהם אליהו וגו'. נראה שאותה שעה ראויה לענייה משעה אחרת, ומי שיוכל לשלוט שיתגברו הרחמים על הדין כחו גדול ומפיקים לו רצונו וחפצו כיון שהפיק רצון שמים בהתחננו אליו ולעורר רחמים בזמן הדין וממלאים כל שאלותיו ונענה: לכן צריך לכיין כראוי ולהיותו לאיש לשבר מנעולין ולבטל כל כחות הטומאה אשר התחילו להתעורר בזמן ההוא. וא"ת אם כן אפילו תפלת ערבית היא שעה ראויה יותר ויותר מכל שכן שכבר שלטו כל כחות הטומאה וכל אחד

ואחד עומד על ממשלתו ומי שמשבר תוקפם וחזקם יחשב איש וגבור חיל וראוי שתפלתו תהא נענית על כל פנים, י"ל ממקום שבת משום שכבר גברה ממשלתם ותקפה ידם אין לו כח להציל ולשבר את אשר כבר עשאוהו ואין לחסום שור בדישו. וזה הוא טעם הנמנעים לומר י"ג מדות של רחמים בתחלת הלילה, מפני שהוא מבקש רחמים בחזקה ומבטל מפני זה רשות סטרא אחרא ואין ראוי מאחר שנתנה להם ממשלתם ברצון הבורא יתברך ויתעלה כי גם את זה לעומת זה עשה האלהים ושניהם כאחד טובים כאשר גזר בחכמתו רבון העולמים כולם יתברך ויתעלה: עוד טעם לעניית תפלת מנחה מפני שהיא שעה שכל העולם עוסקים במלאכתם וכל אחד טרוד בענייניו ובחפצו, ומי שמניח כל חפציו ופעולותיו ורודף אחר חפצי שמים ומתפלל ומתחנן לפי אדון העולם ומכיר אדנותו וגדלותו והוא כעבד הנרצע לו לעבוד עבודתו, ראוי להביט אל העני הלזה החרד אל דבר ה'.

20 רמב"ם יד החזקה הלכות מלכים פרק ט

(א) על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטווה הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצוות וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית

21 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו/ב

יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפוך שיחו

22 תוספות על ברכות דף כו/ב

ואין שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטף. תימה דבפ"ק דע"ז (ד' ז: וע"ש) מוכיח דשיחה [זו] תפלה מווצא יצחק לשוח בשדה י"ל דכיוצא בו מציינו במגילה (פ"ק ד' ג.). ויהי אומן את הדסה ואין הדסים אלא צדיקים דכתיב והוא עומד בין ההדסים ובפרק חלק (סנהדרין ד' ג.). הוא אומר להיפך:

23 מלבי"ם /באור המלים/ על איוב פרק ז פסוק יא

אדבר, אשיחה - הדבור יהיה בהשכל ודעת, וביחוד יציין הדבור והווכוח בארך ובראיות, והשיח הוא הדבור הפנימי הנפלט שלא מדעת, כמו כי שיח וכי שיג לו, וע"כ אמר אדברה בצר רוחי, כי הרוח יציין ג"כ רוח השכל, ויצייר שבטנו מלא ראיות ווכוחים עד שרוחו צר לו המקום וע"י הדבור ירוח לו, כמ"ש לקמן אדברה וירוח לי, והשיח הוא במר נפשו, מצד מרירת נפשו יפליט דברים בלי דעת, ונגד השיחה אמר הים אני, כי לעצור השיחה הוא לעצור בעד הטבע, ונגד הדבור שהוא ברצון אמר אם תנין, כי התנין פעולתו ברצון:

24 מלבי"ם /באור הענין/ על תהילים פרק קיט פסוק צז

(צז) מה אהבתי תורתך - כבר אמר כ"פ שהתורה היא לו לשעשועים, ויש שישתעשע בדבר חמדה שלא מחמת אהבה, לכן אמר ששעשועי התורה היא מחמת אהבתי לה, עד שכל היום היא שיחתי - שאפי' השיחה שהיא שלא מדעתי וכן השיחת חולין היא רק בתורה:

25 מלבי"ם /באור הענין/ על תהילים פרק קמה פסוק ה

אשיחה - שגדר השיחה הוא בדברים שאדם מורגל בהם עד שהם לו כשיחה, שהוא הדבור הנפלט מן האדם בלי כונה,

